

FRANZ KAFKA’NIN *DÖNÜŞÜM* ADLI ESERİNİN UZUN ÖYKÜ VE TELEVİZYON FİLMİ OLARAK KARŞILAŞTIRILMASI

Ümit SOYLU¹

Öz

Bu çalışmada Yahudi asıllı Avusturyalı yazar Franz Kafka’nın Dönüşüm adlı edebî anlatısının, uzun öykü ve televizyon filmi olarak karşılaştırılması yapılmıştır. Eseri Kaba Komedi tarzında senaryolaştıran ve yöneten, Çek Yeni Dalgası akımının temsilcilerinden Jan Němec’tir.

Bu inceleme sürecinde eserin konusu ve önemi kısaca verildikten sonra eserdeki genel özellikler, olay örgüsü, tema, kahramanlar, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı gibi inceleme unsurları kullanılarak öykü ve film arasındaki benzerlikler ve farklılıklar eserin her iki versiyonundan alınan örnekler aracılığıyla tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Franz Kafka, Jan Němec, Dönüşüm, Kaba Komedi, Uyarlama, Uzun Öykü, Televizyon Film, Alman Edebiyatı

Abstract

The Comparison of Metamorphosis by Franz Kafka as Novella and Television Movie

This study deals with the comparison of Metamorphosis by Franz Kafka, a jewish originated Austrian writer, as a novella and a television movie. Jan Němec from Czech New Wave is the director of the movie who also wrote its screenplay in a slapstick style.

In this process, following descriptions of its plot and importance, similarities and differences between the novella and the movie have been highlighted through some examples from both versions, by using the analyzing factors such as general features, plot, theme, characters, time, place, narrator and narrative point of view.

Keywords: Franz Kafka, Jan Němec, Metamorphosis, Slapstick, Adaptation, Novella, Television Movie, German Literature

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. soyluomit@hotmail.com

Giriş

Franz Kafka'nın eseri *Dönüşüm*, yapısı gereği, uzun öykü (Almanca: Novelle) türünde verilmiş bir eser olarak kabul edilir. Yazarın en önemli çalışmalarından biri olarak görülen bu öykü, ortalama yetmiş sayfa olup bugüne kadar birden fazla çevirmen tarafından Türkçeye aktarılmıştır. Eserin başlığı için *Dönüşüm* yerine zaman zaman *Değişim* sözcüğü de kullanılmaktadır.

Eserin kahramanı Gregor Samsa sürekli iş seyahati yapmak zorunda olan bir pazarlamacıdır. Bir sabah uyandığında kendisini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak bulur. Samsa bu dönüşümünden dolayı şaşkınlık içinde değildir. Önce bunun bir rüya, bir hayal olduğunu ve biraz daha uyuduktan sonra geçeceğini düşünür. Ancak dörde kurduğu çalar saati duymadığını anlayınca asıl hayrete o zaman düşer.

Annesi, babası ve kız kardeşi onun uyanmadığını fark edince diğer odalardan seslenmeye başlarlar. Bu sırada Gregor'un işyerindeki müdürü de eve gelmiş, çalışanını sormaktadır. Gregor uzun bir çabanın ardından yataktan kalkarak kapıyı açmayı başarır. Onu gören ailesi şaşkınlığa düşer. O günden sonra onunla sadece kız kardeşi ilgilenir. Kız kardeşi odaya geldiğinde kendisinden korkmaması için çarşafın altına saklanan Gregor, her geçen gün ruhsal olarak çökmektedir. Bir gün odasından çıktığında babası tarafından elma yağmuruna tutulur ve elmalardan biri Gregor'un vücuduna saplanır.

Gregor, ailesinin geçimini sağlayan kişidir. Onun durumu dolayısıyla ailenin geçiminden tekrar baba sorumlu olur. Aile bireylerinin hepsi maddi açıdan bir şeyler yapmak zorunda kalır. Bu sırada Gregor'un odasındaki eşyaları çıkartırlar ve bu odayı bir ardiye odası gibi kullanırlar. Bir süre sonra maddi sıkıntılar dolayısıyla evlerinin bir odasını üç adama kiraya verirler. Bu yüzden oradan çıkan bütün eşyaları ve kullanılmayan her şeyi gelişigüzel Gregor'un odasına bırakırlar. Yani Gregor kaderine terk edilerek artık önemsenmeyen biri hâline gelir.

Bir gün, kız kardeşinin evin kiracılarına keman çaldığı sırada, Gregor müziğin etkisine kapılıp odasından çıkar. Onu gören kiracılar panikler ve derhal sözleşmelerini feshederler. Bunun üzerine kız kardeş Grete'nin isyan ettiği görülür. Ona göre artık Gregor, onların bildiği Gregor değildir ve bu evden gitmelidir. Genç kız, ailesini ikna eder. Ancak o gece yalnız kaldığında Gregor'un iç burukluğu sevgiye ve anlama çabasına dönüşür ve böcek son nefesini verir. Aile bir tür rahatlamaya kavuşur (Kafka 13-82; Aytaç 288-289).

Gregor, ailesinin geçimini üstlenmesiyle aslında bir tür köleliğe mahkûm edilmiştir. Sürekli koltuğunda oturan baba, rahat bir hayat süren kız kardeş ve pasif yapısıyla anne onun sırtından geçinmektedir. Üstelik Gregor sürekli erken kalkmak ve seyahat etmek zorundadır. Yani hem ailesi, hem de işi tarafından bir tür baskı altındadır. Bu durum onu gizliden gizliye bir isyana sürüklemiştir. Böceğe dönüşmesi, onun baskı altında kalmış, köleleşmiş varlığını ve bu duruma karşı isyanını grotesk bir yapıda ortaya koymaktadır. Çünkü “*grotesk*, Kafka’da hep kapalı, gizli kalmış bir hakikatin gün ışığına çıkmasını dile getirir” (Aytaç 288).

Kafka’nın kendi hayatında da önemli bir figür olan baba, *Dönüşüm*’de şiddetli bir biçimde eleştirilir. Özellikle baba Samsa’nın rahatlığı, onun, Gregor’u maddi açıdan en çok kullanan kişi olduğunu gösterir. Oğlunun böceğe dönüşmesinin ardından rahatı bozulmuş, gelir kaynağı kesilmiş ve yük kendi omuzlarına yüklenmiştir. Bu yüzden Gregor’a karşı en çok nefret gösteren ve ona karşı cephe alan kişi odur. İçinde kalan öfkeyi oğluna kusmaktadır. Ona saldırması ve daha sonra Gregor’un ölümüne fizyolojik açıdan sebep olacak elmayı atması, onun öldürücü hâkim kişiliğinin ispatıdır. Ayrıca işyerinden gelen müdür, baba Samsa’nın bir tür özdeşidir. Böylece Kafka diğer bazı eserlerindeki gibi baba otoritesine karşı eleştirisini bu eserde baba Samsa ile dile getirmiştir. Çünkü kendi “babası onun gözünde zorba, yabancılaşmış ve bireyin benliğini boğan bir toplumun büyütülmüş imgesi”dir (Küçük 25).

Kafka’nın *Dönüşüm*’le eleştirdiği ikinci otorite toplum yapısıdır. Toplumun en küçük parçası sayılan ailenin olumsuz yanları eserde açık bir şekilde sergilenir. Ailenin, Gregor’un böceğe dönüştüğünü gördüğünde paniğe kapılmasının iki sebebi vardır. İlki, bu olayın sorumlusunun kendileri olmasıdır. Gregor’a baskı yapılması, onun sırtından geçinilmesi bu durumu ortaya çıkarır. İkincisi ise Gregor’un artık çalışamayacak olması, bütün yükün onların omuzlarına yüklenmesidir. Bu yüzden gün geçtikçe Gregor’dan uzaklaşırlar, insanca davranmazlar, odasını bir ardiyeye çevirerek onun önemsizliğini yüzüne vururlar. Gün gelir, ondan kurtulmak isterler. Oysa Gregor’u yine eskisi gibi insan hâline çevirecek tek şey ona karşı gösterilecek insanca bir muameledir, ancak Gregor hiçbir zaman bu muameleyi bulamaz. Samsa ailesi öylesine çıkarıcı bir hâldedir ki, Gregor’un ölümünden sonra, yeni gelir kaynağı olarak genç kızlarını görür. Böylece Kafka, toplumu ve aileyi nesnel ve ayrıntıcı bir üslupla eleştirmiş olur.

Ayrıca Kafka’da mekânın son derece büyük bir önemi vardır. Onun kahramanının yaşadığı ortam kahraman hakkında önemli bilgiler verir. Bu bağlamda Gregor’un odasındaki her detay önemlidir. Odasındaki eşyalar onu

yansır. Hatta mesleğinin bile tahmin edilmesini sağlayan eşyaları odada görmek mümkündür. Oda, kahramanın sadece dünyevi hayatından değil, iç dünyasından da izler taşır. Örneğin duvarda asılı olan kadın resmi okuyucuya sık sık yansıtılır. Çünkü bu resim Gregor'un bastırılmış cinsel arzularının şekil almış hâlidir. Gregor, ailesine bakmak zorunluluğundan ve iş baskısından dolayı özel hayatına önem verememiştir. Onun bir yalnızlığı da özel yaşamındadır ve duvardaki resim bunun sembolüdür. Oturma odasında bulunan, Gregor'un askerlik döneminden resmi de onun, ailesi için mihenk taşı olduğunu göstermektedir. Çünkü Gregor, ailenin direğidir, onların hayatından Gregor sorumludur. Yine eserde birkaç kez karşımıza çıkan merdiven Kafka için önemli bir semboldür. Çünkü labirentler ve merdivenler ya içinden çıkmak için zahmet gerektirir ya da uzun ve dolambaçlı olmasıyla bitmek bilmezler. Samsa ailesinin evindeki merdiven de *kafkaesk* durumun somutlaşmış hâli gibidir.

Gregor böceğe dönüştükten sonra odasında yalnız yaşamaya başlar, daha doğrusu yalnızlığa itilir. Bu sebeple sık sık camdan baktığı görülür. Kafka Gregor'un bu davranışıyla onun bir bakıma mahkûm edildiği hissini verir. Gregor dışarıyı izlerken aslında özlemini duyduğu özgür hayatı aramaktadır. Bu anlamda dış dünya onun özgürlüğüdür, ancak o, odasında yalnızlığa bir bakıma mahkûm olmuştur.

Bütün bunlar bir arada düşünülecek olursa ortaya şöyle bir sonucun çıktığı görülür: Franz Kafka'nın *Dönüşüm* adlı eseri, temelinde otorite düşüncesi olan, bu amaçla bu düşüncüyü ilk olarak aile içinde odaklaştıran bir eserdir; toplum ve aile içinde sıkışıp kalmış ve çevresine yabancılaşmış bireyin içsel ölüme giden bir trajedisidir. Marthe Robert'in 2014 yılında belirttiği üzere *Dönüşüm*, bir şizofreni durumuna özgü evrimsel gelişimi ortaya koymaktadır, başlarda zihinsel açıdan fazlasıyla etkin olan Gregor yavaş yavaş içe yönelikliğin, yani sonunda gerçek ölüm olan içsel ölümün tüm belirtilerini göstermeye başlamıştır (280). Çünkü bu eserde anlatılan böcek, aslında her şeyin özü olması gereken insanın kendisidir.

Bir Film Olarak *Dönüşüm* ve Yönetmen/Senarist Jan Němec

1936 Prag doğumlu, Çek Yeni Dalga² akımının temsilcilerinden sayılan Jan Němec yaşadığı siyasi sorunlardan dolayı Çekoslovakya'yı terk ederek

²Çek Yeni Dalga akımı, Fransız Yeni Dalga ve İtalyan Post Neo-realizmi ile birlikte, 1960'ların en zengin kurmaca sinema hareketlerinden biridir. Küçük bir Doğu Avrupa ülkesinde oluşması ve kuramsal altyapıdan yoksun olması nedeniyle bugünkü sinema yazınında fazla ilgi görmemektedir. Bugün, özellikle sonraki sansür yıllarında yurtdışına gitmek zorunda kalan, ancak orada üretmeye devam eden yönetmenleri (Milos Forman, Ivan

Almanya'ya gittikten sonra 1975 yılında Kafka'nın eseri olan *Dönüşüm*'ü filme çekmiştir. Alman ve Avusturya kanalları ZDF ve ORF'nin ortak yapımı olan *Dönüşüm*, orta metraj bir televizyon filmi olup kaba komedi türündedir. Filmin senaryosunu yazan Jan Némec, aynı zamanda yönetmen koltuğundadır. Košuličová ile 2001 yılında yaptığı röportajda³ Némec filmle ilgili olarak düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

Almanya'da, senaryosunu 1960'larda yazdığım bir film yaptım. Kafka'nın 'Dönüşüm' adlı eserinden bir uyarlamaydı. Ayrıca üç film daha çektim. Yaptığım işler açısından bir problem yoktu. Sadece, soyadımın Némec olmasına rağmen (Çekçede Alman demektir), Almanya'da işler umduğum gibi gitmedi. Onların düzen, disiplin ve organize olma çabaları bana uymadı. Kafka'nın öyküsünü bir kaba komedi olarak çektiğimde, Alman bir eleştirmen şunları yazmıştı: 'Nasıl olur da Çekoslovakyalı bir yönetmen Alman edebiyatının klasikleriyle böyle dalga geçebilir, inanılır gibi değil.

Praglı Yahudi bir yazarın, konuşulan Alman diliyle değil de, kendi öz Almancasıyla yazdıkları neden onların klasiği oluyor, bilmiyorum. Ama başaramamışım. Kafka'yı uyarlamamın böyle olmaması gerektiği söylendi hep. Bu yüzden birtakım 'kara leke'yi kabullendim. Güzel iş ve güzel bir yaşam şansım vardı orada. Ayrıca siyasi sığınmacı olarak başvurmamı da söylediler, ama istemedim bunu, hele ki Almanya'da. Bu yüzden kalktım, Amerika'ya gittim.

Uzun Öykü ve Televizyon Filmi Olarak *Dönüşüm*

1. Genel Özellikler, Olay Örgüsü ve Tema

Dönüşüm, bir edebiyat eseri olarak komedi niteliği taşımamaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi eserin konusu, baskı altındaki Gregor Samsa'nın, gerçek hayatında isyan edemediğinden böceğe dönüşerek

Passer, Jan Némec) hatırlanmaya devam etmektedir. Politik ve estetik kimliğiyle dünya sineması üzerinde İtalyan neo-realizmi kadar etkili olduğu söylenen akım, farklı olarak teorisisiz, manifestosuz, salt üreterek var olmuştur. Küçük bir Avrupa başkentinde büyük iktidarların baskısı altında gelişen ve uluslar arası alanda kendine yer bulan Çek Yeni Dalga sineması, sert zamanlarda filmler üreten Çekoslovak yönetmenlerin tepkisel/insanî duyarlılıklarıyla bugünün izleyicisi için alternatif ve çok boyutlu bir deneyim niteliğindedir (Sever 10-14).

³Yazının orijinal dili İngilizce olup yapılan alıntı bu makale için Ümit Soylu tarafından Türkçeye aktarılmıştır.

gösterdiği bir tür kurtulma çabasıdır. İsyan aşamasına gelmiş, baskı altındaki bir bireyin yaşadığı gerçeklerdir. Dolayısıyla absürt bir konu olmaktan daha çok, Kafka'ya özgü realist bir konudur. Bu yüzden eser ortaya çıktığından beri *Dönüşüm* ile ilgili birçok fikir öne sürülmüştür. Bunların en önemlisi Samsa'nın gerçekten bir böceğe dönüşüp dönüşmediğidir. Gerçek bir isyan duygusunu yansıttığı için bazı edebiyat bilimcileri Samsa'nın gerçekte böceğe dönüşmediğini, kahramanın psikolojisinin bozulduğunu ve bir böceğe dönüştüğünü sandığını söylemektedir. Bazıları ise Samsa'nın gerçekten bir böcek olduğunu ve bunun eserin realitesini değiştirmeyeceğini, bunun sadece bir metafor olarak kullanıldığını söylemektedir.

Bu bağlamda her iki düşüncede de geçerli olacak bir durum söz konusudur: Kahramanın psikolojisi. Samsa'nın psikolojisi sağlıklı değildir ve ruh hâli tamamen çökmüştür. Bu durum da eserde olumsuz bir havaya ve sıkıntılı bir ortama neden olmaktadır. Yani *Dönüşüm* adlı eserde tuhaflik durumunun ortaya çıkması haricinde komediye ait bir unsur yoktur.

Fakat yönetmen senaryoyu uyarlayıp filme çekerken eserin tarzını kaba komediye çevirerek değiştirmiştir. Encyclopædia Britannica'da terimle ilgili yapılan tanımlamaya göre *kaba komedi*, sözden çok etkin hareketler ve genellikle kaba şakalar üzerine kurgulanan, absürt durumları içeren bir komedi türüdür (*Slapstick* Maddesi). Bu türde oyuncuların jest ve mimikleri en önemli araçlardır. Söz olmadığı için genellikle şiddet unsurları içerir. Rönesans dönemindeki İtalyan halk tiyatrosu olan *sanat komedisi*'nden türetilmiş ve asıl olarak sessiz sinema döneminde ortaya çıkmıştır. En bilindik örnekleri Charlie Chaplin filmleridir ve daha sonraki dönemlerde çizgi film alanına kaymıştır. Ancak günümüz sinemasında kaba komedinin birçok özelliği hâlâ kullanılmaktadır.

Bu bağlamda *Dönüşüm* filminde eserde olmayan bazı unsurlar görmek mümkündür. Örneğin, anne Samsa'nın, oğlunu böcek olarak ilk gördüğü andaki davranışları orijinal eserdekinden farklılaşır. Eserde anne oğlunu gördükten sonra önce ellerini kavuşturup kocasına bakar, ardından düşüp bayılır (Kafka 29). Ancak filmin 08.30 - 09.30 dakikaları arasındaki sahnede anne Samsa, kitaptakinden farklı bir şekilde önce müdürün omzunu okşar ve koluna sarılır. Gregor kapıyı açmayı başardığında kadın oğlunu görür görmez şaşırarak müdürün boynuna atılır, ardından kocasının yanına gider ve oğluna küçük bir hayvanı sever gibi gülümser. Sonra da olduğu yere yığılır (Némec).

İkinci örnek olarak eve taşınan üç kiracının hareketleri verilebilir. Eserde son derece ciddi oldukları söylenmesine rağmen yürüyüşleri ve el kol hareketleri hakkında fazla bilgi verilmez (Kafka 68). Ancak filmin 30.30 –

33.30 dakikalari arasındaki sahnede bu üç adam son derece ritmik bir hâlde ve peş peşe yürümektedir, elleri ve kolları kaba komediye uygun şekilde sistemattiktir (Nëmec).

Üçüncü örnek olarak anne ve babanın yemek sahnesini vermek gerekir. Kiracılardan dolayı aile artık mutfakta yemek yemektedir. Kız kardeşin çaldığı kemanın sesinden adamların rahatsız olabileceğini düşünen baba Samsa adamlara kemana son verebileceklerini söylerken (Kafka 69), filmin 37.20 – 37.30 saniyeleri arasındaki sahnede mutfak kapısı açıldığında baba Samsa'nın eserden farklı olarak tabağı yaladığı görülmektedir (Nëmec).

Yine kız kardeşin keman çaldığı sahnede eserde kiracıların hareketleri hakkında fazla bilgi verilmez. Kızı yanlarına çağırınca çok yakınında durdukları, biraz sonra sıkılarak cam kenarına gittikleri söylenir (Kafka 70). Ancak filmin 38.40 - 39.30 dakikalari arasındaki sahnede bu durum abartılmıştır. Adamlardan biri kızın önünde yere eğilmiş hâlde, diğeri kızın eli ve kolu üzerinde ellerini gezdirirken, üçüncüsü ise tuhaf hareketlerle kemana ve kıza bakarken karşımıza çıkmaktadır (Nëmec).

Eserin kaba komedi olarak filme çekilmesi *kafkaesk* durumu da etkilemiştir. Kafka'nın eserde yarattığı çıkmaz ve sıkıntılı durum, mekânın ve havanın kasvetli olmasıyla desteklenmektedir. Ancak film türünün komediye çevrilmesi sıkıntılı ve kasvetli ortamı etkilemiş, filmi daha *komik* bir hâlde sokmuştur. Bununla birlikte Kafka'nın kullandığı yabancılaşma unsuru kısmen kuvvetlenmiştir.

Örneğin eserde hava sık sık yağmurlu vb. olarak betimlenmekte, oda genelde karanlık ya da yeni aydınlanmış olarak gösterilmektedir:

Bu arada ortalık daha yeni aydınlanmıştı; caddenin öteki yanında bulunan, sonsuza doğru uzanıp gidiyormuş izlenimi uyandıran kurşun rengi yapıdan –bu, bir hastaneydi- bir kesit, yapının yüzeyini sert bir biçimde kesen düzenli pencereleriyle açık seçik görünmekteydi; yağmur daha kesilmemişti, ama bu iri, tek tek seçilebilen ve toprağa da sözcüğün tam anlamıyla teker teker düşen damlalardan oluşma bir yağmurdu (Kafka 29).

Ancak filmde karanlık olması gereken sahneler fazla önemsenmemiş, Gregor'un akşam sahneleri de çoğunlukla karanlık ortamda verilmemiştir. Sadece ölmeden önceki gece odasında geçen sahne aynen eserde anlatıldığı gibi yansıtılmıştır. Bununla birlikte yağmur detayı filmde çok fazla vurgulanmamıştır.

Dönüşüm, üç bölümden oluşan kısa bir eserdir. Birinci bölümde Gregor Samsa'nın bir sabah uyandığında kendisini bir böcek olarak bulması ve

durumu kavrayışı; Müdür Bey'in, babanın ve annenin, uyanmadığını düşündükleri Gregor'u odadan çıkarmak için ikna etmeye çalışmaları; Gregor'un, ailesinin karşısına çıkması ve müdürü ikna çabaları anlatılır. İkinci bölüm, ailenin Gregor'un dönüşümünden sonraki durumları, kız kardeşin Gregor'un bakımını üstlenmesi, odanın boşaltılması ve babanın Gregor'a attığı elma olayı ile devam etmektedir. Üçüncü bölümde ise Gregor'un bedensel çöküşü, artık umursanmayışı, eve taşınan kiracılar ve Gregor'un ölümü işlenmektedir.

Olay örgüsü, “belli bir konu çevresinde var olan birden fazla olayın, sebep-sonuç ilkesine bağlı bir biçimde oluşturdukları organik bütün” ya da “eserde nakledilen hâdiseler zinciri” (Çetişli 60) olarak tanımlanabileceğine göre *Dönüşüm* adlı eserin olay örgüsü tam olarak eserin ilk cümlesiyle başlamakta ve son cümlesiyle bitmektedir:

“Gregor Samsa bir sabah bunaltıcı düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu” (Kafka 13).

“Ve yolculuklarının sonunda aralarından ilk olarak kızları ayağa kalkıp da dipdiri bedeniyle gerindiğinde, bu onlara yeni düşlerinin ve iyi niyetlerinin bir tür onaylanışı gibi geldi” (Kafka 82).

Film de aynen eserde olduğu gibi, yani Gregor Samsa'nın bir böcek olarak uyanmasıyla başlayıp ailenin tren yolculuğuyla sone ermektedir. Olay örgüsü küçük değişiklikler haricinde orijinal eserle aynıdır. Bu sebeple yönetmenin orijinal esere sadık kaldığı söylenebilir.

Değişikliklerden söz edilmesi gerekirse en dikkat çeken sahnelerden biri Gregor'un odasının boşaltıldığı sahnedir. Orijinal eserde annenin bayılmasıyla son bulan olay şu şekilde gerçekleşir:

Ve Gregor böylece saklandığı yerden fırladı ... koştuğu yönü dört kez değiştirdi, önce neyi kurtaracağını gerçekten bilmiyordu, tam o sırada artık zaten bomboş olan duvarda iyice dikkati çeken kürklü kadın resmini gördü, hemen yukarı tırmandı ve gövdesini cama yapıştırdı, cam hem onu tutuyor, hem de sıcak karnına iyi geliyordu. En azından bu resmi, şimdi gövdesiyle tamamen örtmüş olduğu bu resmi herhalde kimse alamayacaktı. Gregor annesiyle kız kardeşini dönerlerken görmek için, başını oturma odasının kapısına çevirdi (Kafka 54).

Orijinal eserde eşyaların taşındığını gören Gregor, rastgele bir şeyleri kurtarmak için ortalığa atılmıştır. Gözüne duvardaki resim çarpınca da

hepsinden önce onu kurtarmaya çalışmış, kendisini duvarda gören annesi de baygınlık geçirmiştir. Aslında Kafka burada resmin sembolize ettiği Gregor'un özel yaşamına bir göndermede bulunmaktadır. Otoritenin baskısı altındaki kahramanın aşk veya cinsellik yaşayamadığının sembolü olan resim bu şekilde öne çıkarılarak kahramanın iç dünyası sembolize edilmiştir.

Ancak filmin 20.30 – 21.00 dakikaları arasında geçen bu sahne orijinalinden farklılık gösterir. Grete eşyaları toplarken duvardaki resmi de alıp komodinin üzerine koyunca Gregor sinirlenir ve tutunduğu avizeden annesine görünerek yere atlar. Bunun üzerine anne baygınlık geçirir (Nëmec). Böylece Nëmec, olayın şeklini değiştirse de kadın resminin önemli bir sembol olduğunu Gregor'un tavrıyla vurgulamaya çalışmıştır.

Olay örgüsünün ardından eserin temasına değinmek gerekir. Bir sanat eserinin teması, yazarın "iletmek istediği, eserin yazıp bitirene kadar da uymak zorunda olduğu ana düşünceyi belirten bir cümledir" (Özakman 55). Bu bağlamda *Dönüşüm* adlı eserin ana teması *otoritenin baskısı altında kalan birey bir tür çabayla (isyan) baskıdan kurtulmaya çalışır, ancak bu çaba bireyi daha olumsuz bir sonuca (çevresinden ve hayatından uzaklaşma vb.) götürebilir, şeklinde genişletilebilir. Ancak eserde ana temayı destekleyen yan temalar da vardır. Bunları özetlemek gerekirse:*

- **Baskı karşısında isyan edilmesine rağmen hayatın anlamsızlığı devam eder:** Sıradan birinin bir sabah böceğe dönüşmesi ve çevresindekilerin bu duruma karşı takındıkları sakın ve şaşkınlık içermeyen tavırları bu temanın belirleyicisidir. Gregor Samsa'nın kendisi de böceğe niçin dönüştüğünü sorgulamaz. Eser boyunca Gregor'un neden böcek olduğunun sebebi açık bir şekilde öğrenilememektedir.

- **Baskıdan kurtulma çabası bireyi çevresinden ve çevresindekilerden uzaklaştırıp yabancılaştırır:** Gregor Samsa'nın dönüşümünden sonra ailesiyle arasında bir kopukluk ortaya çıkar. Gregor yabancılaşır. Onlarla bir etkileşimi kalmaz. Kız kardeş odaya geldiğinde Gregor saklanır. Aslında dönüşümünden önce ailesinden uzaklaşmıştır. Zaten dönüşüm bu durumun bir uzantısıdır, ancak dönüşümden sonra bu durum tamamen açığa çıkar.

- **Fiziksel görünüş insanın zihnini etkiler, ancak tam olarak değiştiremez:** Başlangıçta, Gregor Samsa bir böceğe dönüşse de zihni insan zihni olarak kalır. İşle ilgili konuları düşünmeye devam eder. Ancak gün geçtikçe bedeninin etkisiyle bazı huyları değişir. Örneğin yemekten hoşlandığı şeyler böceklerin yediklerine benzemeye başlar ya da duvarlarda yürümekten zevk alır hâle gelir. Ancak insanlığını tam olarak kaybetmez. Eşyalar odasından taşınırken, daha rahat gezinebileceğini bilse de insanlığını

hatırlatan eşyaları kaybetmek istemez ve tepki gösterir. Yani insanın bedeni ve zihni arasında bir kopukluk durumu ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda yan temalar da göz önüne alınırsa ana tema tam olarak şekillenir. Filmin yönetmeni Nëmec, ana temanın yanı sıra destekleyici yan temaları da büyük ölçüde filmde işlemiştir. Gerek filme bir anlatıcı koyması, gerek filmi kaba komedi tarzında işlemesi temanın orijinale sadık kalmasını, yer yer belirgin şekilde vurgulanmasını sağlamıştır. Anlatıcı Gregor'un geçmişini ve ruh durumunu izleyiciye yansıtırken ya da Samsa ailesinin, kaba komedi tarzıyla daha da belirginleşen umursamaz hâlleri gösterilirken hem yan temalar, hem de ana tema vurgulanmaktadır.

Örneğin filmin 00.20 – 01.20 dakikaları arasında geçen ilk sahnesinde anlatıcının durumu tarif edişi ve böceğe dönüşmenin önemsenmeyişi, 25.50 – 27.00 dakikaları arasındaki sahnede kız kardeşin hiçbir şey olmamış gibi Fransızca çalışırken takındığı umursamaz tavırlar ya da 19.45 – 21.00 dakikaları arasındaki sahnede Gregor'un odasının boşaltılması ve kahramanın buna tepkisi (Nëmec) temaları destekler niteliktedir.

2. Şahıs Kadrosu

Edebiyat eserinin ikinci ana unsuru şahıs kadrosudur. Şahıs kadrosunun başkişisine *Baş/Asıl Kahraman* adı verilir. Bu kahraman “olay örgüsünün başlayıp gelişmesi, şu veya bu istikamette şekillenmesinde en önemli ve birinci derecede rol oynayan” (Çetişli 69) ve “yapıyı oluşturan bütün unsurların merkezi” (Tekin 95) olan kahramandır. Başkahramanın karşısında, olay örgüsünü oluşturabilmek için ihtiyaç duyulan çatışmayı yaratacak bir *Karşı Güç* bulunur. Bu ikisi haricinde, “gerek olay örgüsünün gidişatını, gerekse asıl kahramanın gelişmeler karşısındaki tavrını belirleme veya tesir etme güç ve kabiliyetini şahsında temsil eden *Yönlendirici Kahraman*” (Çetişli 70) bulunabilir. Yönlendirici kahramana yakın, çoğu zamanda aynı kişi olan *Yardımcı Kahraman*, karakterden daha az ayrıntılı ama yan karakterlerden daha çok işlenmiş, konu içinde ağırlıkları olan; *Yan Kahraman* ise konuyu ve çatışmayı geliştirmek için kullanılan, yardımcı karakterlerden daha az, hizmet karakterlerinden daha çok işlenmiş kişiler (Özakman 115) olarak tanımlanabilir. Sinemada ve tiyatrodaki *Hizmet Kahramanları* adı verilen kahramanlar da bulunabilir. Bunlar “bir sırrı, bilgiyi izleyicilere iletme, bir sahneyi gerçekleştirmek, bir gereği yerine getirmek, zenginleştirmek, ilginçleştirmek, serimlemek ve konuyu yürütmek için kullanılan kişiler” (Özakman 115-116) olarak tanımlanır.

Bu bağlamda *Dönüşüm* adlı eserin şahıs kadrosu şu kahramanlardan oluşmaktadır:

- **Başkahraman:** *Gregor Samsa*. Eser, böceğe dönüşen Gregor Samsa'nın çevresinde gelişir.

- **Karşı Güç:** *Baba Samsa*. Baba Samsa, Gregor'un karşısındaki otoritedir ve onun baskısı Gregor'un tepki ve isyanına neden olur. Eser boyunca sık sık Gregor'la çatışır.

- **Yönlendirici ya da Yardımcı Kahramanlar:** *Anne Samsa* ve *kız kardeş Grete*. Anne ve Grete, Gregor'un davranışlarını etkileyen önemli iki kahramandır. Gregor kız kardeşiyle bir tür iletişim içindedir, ona ve annesine görünmek istemez. Ayrıca bu karakterlerin Gregor'un dönüşümü karşısındaki tavırları eserin teması açısından önemlidir.

- **Yan Kahramanlar:** *Müdür Bey* ve *kiracılar*. Bu kahramanlar çatışmayı geliştiren kişilerdir. Müdür Bey, Gregor'un iş hayatının ve onun bu hayat içerisindeki konumunun yansıtılmasını sağlar. Kiracılar ise varlıklarıyla, Gregor'a muhtaç olan ailenin maddi açıdan sıkıntılarını karşılar konumdadırlar.

- **Hizmet Kahramanları:** *Hizmetçi kadın* ve *kiracılar*. Hizmetçi kadın, Gregor'un odasının bakımıyla ve onun ölüm haberini nakletmekle görevlidir. Böceğin evden çıkarılması görevi de onundur. Kiracılar ise yan kahraman olmanın haricinde hizmet kahramanlarıdır. Çünkü böceklerle birlikte yaşamak istememeleri Grete'nin isyanına neden olur. Böylece Grete, ailesini böcekten kurtulmak için ikna eder ve bu durum karşısında Gregor hayata gözlerini yumar. Böylece eserin son bölümü şekillenir.

Gregor Samsa:

Gregor Samsa, bir böcek olması dolayısıyla eserde sadece dev vücutlu ve çok bacaklı bir hayvan olarak nitelendirilir. Asıl hayatında bir pazarlamacıdır ve ailesinin geçiminden o sorumludur. Böceğe dönüşmesinin ardından yeni bedenine adapte olmaya, yeni hayatına ayak uydurmaya çalışır ve ailesinden gitgide uzaklaşıp yalnızlaşır.

Yönetmen Némec, başkahraman bir böcek olduğundan dolayı filmde olayları Gregor'un gözünden yansıtmış, asıl kahramanı bedensel olarak göstermemiştir. Bu sebeple Gregor Samsa'yı seslendiren Gunnar Holm-Petersen kamera karşısında görülmez. Özellikle filmin ilk sahnelerinde Gregor'un iç konuşmasına hayat veren Petersen, 09.40 – 11.10 dakikaları arasında geçen Gregor'un Müdür Beyle yaptığı konuşma esnasında Gregor'un ruh hâlini hızlı ve heyecanlı konuşarak yansıtmaya çalışmıştır (Némec).

Baba Samsa:

Eserdeki baba Samsa, Gregor'un aile geçimini üstüne almasıyla rahata kavuşmuş ve oğlu üzerinde baskı oluşturmuş bir kahramandır. Gregor'un böceğe dönüşmesiyle o güne kadar sahip olduğu rahatı bozulmuştur, ailenin maddi sorumluluğunu tekrar üzerine aldığı için oğluna karşı tepkilidir. Bu yüzden Gregor en çok tepkiyi baba Samsa'dan almaktadır. Kendisini elma yağmuruna tutan ve vücudunun iltihaplanıp iflas etmesine neden olan kişi odur. Eserin sonunda Gregor öldükten sonra baba Samsa'nın kullandığı cümleler onun karakteristik yapısını ortaya koyar. Baba sömürücü, baskıcı ve rahatına düşkün bir yapıdadır:

“Gelin artık buraya. Eskiye de unuttun artık. Ve biraz da beni düşünün” (Kafka 82).

Filmde Heinz Bennent baba Samsa karakterini, orijinal esere sadık kalarak – aynı zamanda kaba komedi örneği olan senaryoya da uygun olarak – yansıtmıştır. Özellikle Gregor'la çatıştığı sahnelerde oğlu üzerinde kurduğu baskıyı ve ona karşı içinde bulunduğu ruh durumunu sergilemiştir. Eserden farklı olarak örneğin 23.40 – 24.00 dakikaları arasındaki Gregor'u elma yağmuruna tuttuğu sahnede Bennent, babanın öfkesini eserdeki kadar trajik şekilde ve nefret dolu hâlde vermek yerine daha alaycı bir role bürünmüş ve kaba komedinin gereklerini yerine getirmiştir (Nëmec):

“Gregor dehşete kapılarak durdu. ... Çünkü babası onu bombardımana tutmayı kafasına koymuştu. ... Ve şimdi, henüz tam nişan almaksızın, elmaları birbiri ardına fırlatmaktaydı” (Kafka 59).

Anne Samsa ve Kız Kardeş Grete:

Anne Samsa eserde başlarda anaç, zaman zaman annelik duyguları kabaran bir karakterdir. Oğlunu düşünen bir anne olmakla birlikte çok fazla ön plana çıkmaz. Kız kardeş Grete ise başlangıçta Gregor'u anlayan ve onun bakımını üstlenen biridir. Ağabeyini bu hâliyle yalnız bırakmak istemez, yemeğini verir, onunla ilgilenir. Ancak üzerine yüklenen sorumluluk sebebiyle bu özelliğini ilerleyen günlerde kaybeder ve sonunda Gregor'dan kurtulmak ister. Ailesini ikna eden kişi yine odur. Her iki karakter de eserin sonunda eski rahat hayatlarına kavuşmak isteyen bir hâle bürünür.

Filmde ise oyuncular orijinal eserdeki karakterlerin özelliklerini yansıtmakla birlikte, senaryonun kaba komedi olarak yazılması dolayısıyla tavırlarında realiteden uzak kısımlar bulunmaktadır. Bu durum orijinal eserdeki ciddiyeti bozar gibi görünse de, bir bakıma yabancılaşma temasını güçlendirmesi açısından önemlidir.

Diğer Kahramanlar:

Müdür Bey karakteri sadece eserin başında görünse de Gregor'un iş hayatını yansıtması açısından önemli bir kahramandır. Ciddiyeti ve işe düşkünlüğü onun en büyük özelliklerindedir.

Diğer yandan eve gelen kiracılar, son derece titiz, düzene önem veren ve ciddi kişiliklerdir. Hiçbir aksaklığa, düzensizliğe ve laubaliliğe katlanamazlar. İçlerinden en çok konuşanı diğerlerinin üstü konumdadır ve grubu genellikle o yönetir.

Bu dört kahramanı canlandıran oyuncular eserdeki özelliklerini bazı komik unsurlar dışında genel olarak aktarmaktadır. Ancak evin hizmetçisi olan kahramanda bazı farklılıklar görülmektedir. Öncelikle eserde bu kadın yaşlı, dul ve uzun boylu bir kadındır:

“Uzun yaşamı boyunca herhalde güçlü kemik yapısı sayesinde en kötü badireleri atlatabilmiş olan bu yaşlı dul kadın, aslında Gregor'dan tiksiniyordu” (Kafka 65-66).

Ancak filmdeki hizmetçiye bakıldığında genç bir isim olarak Tamara Kafka karşımıza çıkmaktadır. – Orijinal eserden farklı olarak – Tamara Kafka kendi yorumu dolayısıyla mı, yoksa kaba komedi tarzındaki senaryo dolayısıyla mı, bilinmez; hizmetçiyi abartılı derecede şımarık ve laubali biri olarak canlandırmıştır. Buna örnek olarak 28.20 – 29.35 dakikaları arasında geçen sahne verilebilir (Nëmec). Öyküde onun böceği rahatsız ettiği anlatılır, ancak şımarık tavırlardan söz edilmez. Bu sebeple filmde, orijinal eserden en farklı şekilde canlandırılan kahraman hizmetçi karakteri olmuştur.

Son olarak eserde, filmde bulunmayan küçük bir kahraman daha vardır: *İşten ayrılan genç hizmetçi*. Figüran niteliğindeki bu kahramanın tek özelliği Gregor böceğe dönüştükten sonra sürekli mutfakta oturması ve bu esnada kapıyı kilitli tutmasıdır. Bu açıdan bu kahraman Gregor'un dönüşümünü yadırgayan ve açık şekilde tepki gösteren tek kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir süre sonra da işten ayrılmıştır. Filmde ise bu kahraman fiziksel olarak görünmemektedir. Sadece filmin 08.45 – 08.55 saniyeleri arasında dışarı çıkmayan Gregor'un odasına girebilmek için baba Samsa ondan çilingir çağırmasını isterken adını zikretmektedir (Nëmec).

3. Mekân

Edebiyat ya da sinema eserlerinin üçüncü unsuru eserin konu edildiği mekândır. Gerçek ya da – özellikle edebiyat eserinde – tasarlanmış hâlde bulunan mekân, olayın durumunu ve kahramanların özelliklerini ya da ruh hâllerini yansıtması açısından önemlidir. “– En basit hâliyle – eserde

yaşanan olayların sahnesi” (Çetişli 77) olarak tanımlanan mekânın unsurları Tekin’e göre şunlardır:

- Olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak,
- Roman kahramanlarını çizmek,
- Toplumunu yansıtmak,
- Atmosfer yaratmak (143).

Bu unsurların haricinde mekân iç ve dış mekân olmak üzere ikiye ayrılır. Kapalı mekân olarak da bilinen iç mekân ev içi, işyeri, salon, ofis vb. bina içi kapalı mekânlardır. Açık mekân adıyla da anılan dış mekân ise doğa, çevre, sokak gibi kapalı olmayan mekânlardır.

Mekân unsurunu *Dönüşüm* adlı eserde inceleyecek olursak şu tablo karşımıza çıkar:

- **İç mekânlar:** Gregor’un odası, oturma odası, (kısmen) mutfak ve Samsaların yatak odası

- **Dış mekânlar:** (Kısmen) Tren, Gregor’un odasından görülen sokak ve binalar

Kafka’da mekân son derece önemlidir. Yazarın, *kafkaesk* durumu yansıtabilme için en çok kullandığı unsur mekândır. Bu sebeple *Dönüşüm*’de iç mekânlar betimlenirken, genellikle içinde bulunulan durumu yansıtmaya yönelik özelliklerle verilmiştir. Örneğin Gregor’un odası kahramanın iş hayatını yansıtan eşyaları içerir. Gregor iş yaşamından hoşnut değildir. *Dönüşüm*’ün konusu düşünülecek olursa Gregor’un kendisini bir baskı altında hissettiği iş hayatının sembollerinin odada bulunması önem arz etmektedir:

“Biraz küçük, ama normal, yani içinde insanlar yaşasın diye yapılmış olan odası, ezbere bildiği dört duvarın arasında eskiden nasılsa şimdi de öyleydi. Üstünde paketten çıkarılmış kumaş örneklerinin – Samsa’nın uğraşı pazarlamacılığı – yayılı olduğu masada...” (Kafka 13).

Görüldüğü gibi Kafka’nın odası iş hayatını yansıtmaktadır. Ayrıca ‘içinde insanlar yaşasın diye yapılmış olan odası’ cümlesiyle Gregor’un hayatının önemli olmadığı da belirtilerek dönüşümün sebebine atıfta bulunulmuştur. Filmde ise bu detaylara önem verilmiş, tıpkı orijinal eserdeki gibi sıradan bir oda kullanılmasının yanı sıra, Gregor’un iş hayatına ait ayrıntılar da verilmiştir. Ayrıca anlatıcının kullandığı cümleler eserdeki cümlelerle birebir aynıdır. Buna örnek olarak 00.40 – 01.30 dakikaları

arasında geçen sahne verilebilir (Nëmec). Böylece Kafka'nın önem verdiği mekâna sadık kalınmaya çalışılmıştır.

Oturma odası ise orta hâlli bir ailenin evini yansıtması açısından önemlidir. Bu özellik filmde de aynen kullanılmıştır. Dış mekân olarak ise sadece trene yer verilmiştir ve orijinal eserdeki gibi oldukça az bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte sık sık camdan bakan Gregor'un gördüğü sokak ve binalar filmde büyük oranda bulunmamaktadır.

4. Zaman

Edebiyat ya da sinema eserlerinin dördüncü unsuru zamandır. "Olayların başlama noktası ile bitiş noktası arasında geçen zaman" (Çetişli 74) olarak tanımlanan olay zamanı, olay örgüsünün içinde yaşandığı zaman olmasıyla eserin incelenmesi açısından önemlidir.

Dönüşüm adlı eserin olay zamanı birkaç aydan oluşmaktadır. Kafka bunu net bir ifadeyle belli etmese de zaman zaman Gregor'un ve ailesinin durumunu anlatırken olay zamanına ait ipuçları vermektedir. Bu cümlelerden eserin olay zamanını çıkarmak mümkündür:

"Gregor'un acısını bir aydan fazla çektiği ağır yaralanması ..." (Kafka 60).

Üçüncü bölümün ilk cümlesi olan bu cümleden Gregor'un bir aydan fazla elmayla gezdiği anlaşılmaktadır. Elma olayından önce de belli bir zamanın geçtiği düşünülürse yaklaşık iki aylık bir süre ortaya çıkmaktadır. Elma olayından sonra da belli bir süre geçtiği kesindir:

"Daha sonra üçü, aylardan beri ilk kez evden birlikte çıktılar ..." (Kafka 82).

Eserin sonunda bulunan bu cümlede olay zamanı kısmen verilmiştir. Böylece Gregor Samsa'nın böceğe dönüştüğü o günden öldüğü ana kadar geçen toplam zamanın birkaç ay olduğu kesinlik kazanmaktadır.

Filmde ise yönetmen olay zamanını anlatıcı aracılığıyla aktarmıştır. Filmin tamamında anlatıcının yeri büyüktür. Sahnelerle verilemeyecek eksiklikler, ruh durumları ve zaman, anlatıcının sesiyle yansıtılmıştır. Orijinal eserden alınan yukarıdaki iki örnek filmde de 24.15 – 24.20 ve 50.25 – 50.35 aralıklarında aynen verilmiştir (Nëmec).

5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

"Masalı, efsaneyi, hikâyeyi, romanı okuyucu/dinleyici durumundaki bizlere anlatan varlık" (Çetişli 79) olarak tanımlanan anlatıcı, *Dönüşüm*'de

üçüncü tekil şahıs olup hâkim/tanrısal bakış açıdır. Olayların dışında durup yaşananları aktarırken kahramanların iç dünyalarını da yansıtmaktadır:

“Gregor Samsa bir sabah bunaltıcı düşlerden uyandığında, kendini yatağında dev bir böceğe dönüşmüş olarak buldu” (Kafka 13).

“Düşünceleri yeniden ailesine yöneldiğinde duygulanıyor, içinde sevgi duyuyordu. Ortadan kaybolması gerektiğini belki kız kardeşinden bile daha ciddi düşünmekteydi” (Kafka 77).

Yukarıda verilen ilk örnek anlatıcının üçüncü tekil şahıs özelliğini, ikinci örnek ise tanrısal özelliğini göstermektedir.

Filmde ise olay örgüsü işlenirken, eksikliklerin tamamlanması için bir dış ses, diğer bir deyişle dış anlatıcı kullanılmıştır. Filmde verilemeyen olay zamanı, kahramanların ruh durumları, düşünceleri vb. Dieter Kettenbach’ın sesi aracılığıyla aktarılmış, izleyici açısından kafa karıştırabilecek olaylar onun tarafından açıklığa kavuşturulmuştur. Anlatıcının cümleleri orijinal eserde kullanılan cümlelere çok yakındır. Némec, böylece Kafka’nın dili ve üslubuna sadık kalmaya çalışmıştır.

Kitaptan alınan yukarıdaki örnekler filmin 00.20 – 00.35 ve 43.00 – 43.15 aralıklarında aynen kullanılmıştır (Némec).

Dönüşüm filmi açısından diğer önemli bir özellik filmin kamera açılarıdır. Filmde iki farklı kamera açısı bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi eserin başkahramanı Gregor Samsa bir böcektir ve yönetmen Némec, Gregor’un bulunduğu sahneleri böceğin gözünden vermiştir. Gregor odasında yalnızken ya da oturma odasında ailesini izlerken kamera açısı hep Gregor’un gözündendir.

Gregor’un olmadığı sahnelerde ise kamera doğrudan diğer kahramanları göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında iki farklı kamera açısı kullanma özelliğiyle film bir kez daha önem kazanmaktadır.

Sonuç

1975 yapımı olan *Dönüşüm* filminin, orijinal anlatıyla arasındaki benzerlikler ve farklılıklar şu şekilde özetlenebilir:

- **Olay Örgüsü ve Tema:** Olay örgüsü eserde ilk cümleyle başlayıp son cümleye kadar devam etmektedir. Filmde de Némec buna sadık kalmış, birkaç sahne dışında bütün olayları filme aktarmıştır. Dolayısıyla ana temada da farklılık görülmemektedir. Ancak senaryonun kaba komediye çevrilmesiyle birlikte yabancılaşma değişik bir şekilde verilmiş ve eserin

tarzı farklı bir hâle bürünmüştür. Kafka'nın anlatısından farklılaşan en önemli özellik, filmin kaba komedi türünde işlenmiş olmasıdır.

- **Şahıs Kadrosu:** İlk bölümlerde bulunan genç hizmetçi dışında orijinal eserde görülen kahramanlar aynen kullanılmış, ancak kaba komedi tarzı dolayısıyla kahramanlara filmde farklı bir kimlik yüklenmiştir. Gregor'un ruh durumu seslendirenle, diğer oyuncuların duyarsızlığı kaba komedi türünün özellikleriyle yansıtılmıştır. Kafka'nın anlatısında yaşlı olan gündelikçi kadın ise daha genç ve şımarık bir kadın olarak verilmiştir.

- **Mekân:** Özellikle eserdeki iç mekânın önemine filmde özen gösterilmiş, Kafka'nın odasının özellikleri korunmuş, dış mekân ise kısmen yansıtılmıştır.

- **Zaman:** Orijinal eserdeki birkaç aylık olay zamanı filmde de anlatıcının sözleriyle aynen verilmiş, hiçbir değişiklik yapılmamıştır.

- **Anlatıcı ve Bakış Açısı:** Orijinal eserdeki üçüncü şahıs hâkim bakış açılı anlatıcı filmde de korunmuştur. Filmde anlatıcının kullandığı cümleler eserdeki cümlelerle aynıdır. Böylece izleyicide oluşacak eksiklikler giderilmiştir. Ayrıca iki farklı kamera açısı kullanılmıştır.

Franz Kafka'nın edebiyat anlayışını ve dünyasını farklı bir tarzda filme uyarlayan Jan Némec, tercih ettiği kaba komedi tarzına rağmen sorumluluk duygusundan uzaklaşmamış, aksine Kafka'nın öyküsünü bu yeni tarzla daha ilginç kılmıştır. Tarz değişikliği filmde yer bulamayan küçük ayrıntıların yokluğunu aratmamaktadır. Bunların bütünü yıpratmasına Némec izin vermemiş, başkahramanın dönüşümünü ve bunun yarattığı sonuçları aynen korumaya devam etmiştir. Eserde sıkıntılı ve dramatik durum kaba komediyle verilerek eserin teması farklı bir boyut kazanmıştır. Bu tercih bir dönem getirisi veya yönetmenin içinde bulunduğu akımın etkisi gibi görünmektedir. Böylece yönetmen Némec, Franz Kafka okuyucusuna da onun öyküsünü farklı bir tatta izleme şansı vermiştir.

KAYNAKÇA

AYTAÇ, Gürsel. *Çağdaş Alman Edebiyatı*. Ankara: Gündoğan, 1994.

ÇETİŞLİ, İsmail. *Metin Tahlillerine Giriş 2*. Ankara: Akçağ, 2009.

Die Verwandlung. Yön. Jan Němec. TV Filmi. ZDF-ORF, 1975.

KAFKA, Franz. *Dönüşüm*. Çev. Ahmet Cemal. İstanbul: Can, 2008.

KOŠULIČOVÁ, Ivana. "Everything You Always Wanted to Know about My Heart", 2001. http://www.ce-review.org/01/17/interview17_kosulicova.html
Web. 14.02.2015.

KÜÇÜK, Cem. *Kafka'dan Ruha Dokunan Düşünceler*. İstanbul: Carpe Diem, 2006.

ÖZAKMAN, Turgut. *Oyun ve Senaryo Yazma Tekniği*. Ankara: Bilgi, 1998.

ROBERT, Marthe. *Franz Kafka Gibi Yalnız*. Çev. Orçun Türkay. İstanbul: Can, 2014.

SEVER, Can. "Çek Yeni Dalgası", *Sinefil - MAFM Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*. 4 (2011): 10-14.

"Slapstick". *Encyclopædia Britannica* Online.
<http://global.britannica.com/EBchecked/topic/548077/slapstick>
Web. 14.02.2015

TEKİN, Mehmet. *Roman Sanatı I*. İstanbul: Ötüken, 2012.